

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№9

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
sentyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

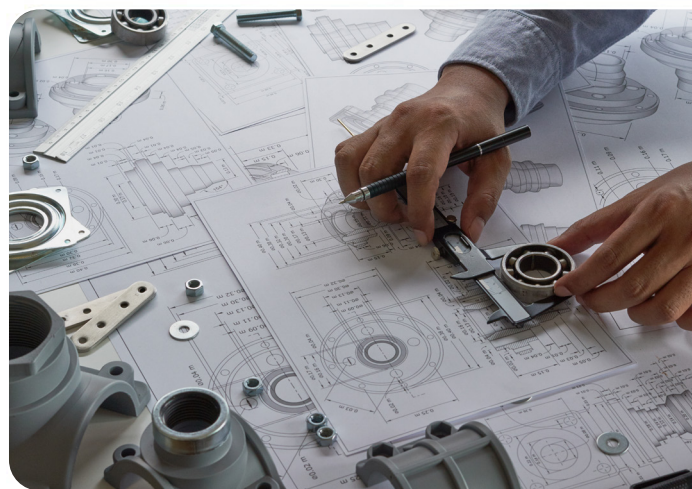
ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
464 sahifa, sentyabr, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Olmazor tumanining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari va boshqaruv tizimini tahlil qilish	12
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
Transport va logistika sohalarida sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	19
Usmonov Abbos Valijon o'g'li	
Using matrix analysis methods in marketing strategy in manufacturing enterprises	23
Sheraliev Axror Sodiqovich	
Yer osti konlari suvlari haydash tizimida ejektorli nasoslarni qo'llash imkoniyatlarini tadqiq qilish	30
Xatamova Dilshoda Narmuratovna, Yuldasheva Mohinur Abduxakim qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kreditlash amaliyotining me'yoriy jihatlar va huquqiy asoslari	37
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Eksport salohiyatini boshqarishda ishlab chiqarish faoliyatini baholash metodologiyasi	42
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Xizmat ko'rsatish korxonalarining raqamli iqtisodiyotga o'tishida xodimlarning mehnat munosabatlari	46
Kurbonova Raxima Jamshedovna	
Transport tizimining Markaziy Osiyo mamlakalarining milliy iqtisodiy o'sishga ta'sirini hozirgi holati	49
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini boshqarishda risklarni samarali kamaytirish usullari va innovatsion yondashuvlar	54
Marufhanov Davron Xasanovich	
Интеграция ESG-факторов в страховой сектор: возможности, барьеры и развитие рынка	58
Юсуфов Асфандиёр Элдор угли	
Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini samarali moliyalashtirish yo'nalishlari	63
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Oliy ta'lim tashkilotlarida daromadlar va xarajatlarni shakllantirish konsepsiyasi	67
Kurbanov Jaloladdin Yuldashbayevich	
"Intellectual mulk", "Intellectual kapital", "Nomoddiy aktiv" tushunchalari o'rtasidagi munosabat hamda ulardagi o'zaro bog'liqlik	73
N.D.Maxmudova	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlar rivojlanishi: iqtisodiy samaradorlik va moliyaviy barqarorlik omili	77
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Iqtisodiyotning agrar sektori salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	83
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida yashirin iqtisodiyotni fiskal vositalar bilan tartibga solish strategiyasi	87
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi muammolar	91
Qosimova Lola Sultanovna	
Mashinasozlik sanoati tarmog'ini rivojlantirishda yashil texnologiyalarni tadbiq etish usullari va yo'llari	96
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi qiyinchiliklar va imkoniyatlar	100
Rajabov Alibek Xushnadbekovich	

Ways to enhance financial transparency in utility service organizations through the digitalization of internal audit mechanisms.....	106
Primova Shakhnoza Komiljonovna	
Temir oksidli pigmentlarning ishlab chiqarish manbalari va jahon bozorida rivojlanish tendensiyalari	110
Askarova Nilufar Musurmanovna, Axmedova Nigora Erkin qizi	
Potential GDP Estimation and Output Gaps in Emerging Economies: A Comparative Review	120
Mukhammedova Azizakhon Ikromjon kizi	
Tijorat banklari likvidligiga indikativ foizlarning ta'sirini baholash.....	124
Tursunpo'latov Sohibnazar Kasimjon o'g'li	
Respublikamizda yetishtirilayotgan jun xomashyosining miqdori va texnologik xususiyatlari tahlili	131
Ismoyilov I.B., Qayumov J.A., Ismoyilov F.B., Qo'ldoshev E.I.	
Mahalla instituti asosida kambag'allikni qisqartirishda targetlash mexanizmlarining samaradorligi	137
Baratov J.N.	
Tijorat banklarida aktivlar boshqaruvini tashkil etish mexanizmlari	144
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Оптимизация жилищной инфраструктуры с учетом инсоляции и урбанизации как фактор региональной экономики.....	150
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Harbiy ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni tashkil etishda intellektual o'qitish tizimlarining roli.....	154
Maxamadov Rustam Xabibullayevich, Djamatov Mustafa Xatamovich	
Valyuta operatsiyalarini amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	160
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalarida innovatsiyalarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari	169
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Jismoniy shaxslardan undiriladigan "daromad" solig'ining iqtisodiy tahlili	173
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
Hududlarda inson salohiyatini takomillashtirish yo'llari.....	180
Tojiyeva Muhayyo Valiyevna	
Banklar reytingini prognoz qilishning ekonometrik tahlili	188
Karabaev Nodir Abduhamidovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojida yangi bank xizmat turlarini rivojlantirish istiqbollari	201
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevena	
O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlik va o'rta muddatli soliq-budjet siyosatining ahamiyati.....	207
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
Tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash muammolari va ularni raqamli texnologiyalar orqali bartaraf etish yo'llari.....	211
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning iqtisodiy-ijtimoiy oqibatlarini tahlili	216
Xatamov Nurbek Ochidiyevich	
O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirishning shakllari	222
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Turizm va mehmonxona industriyasida xizmatlar sifatini oshirishda yashil texnologiyalarni joriy etish jarayonida innovatsiyalar va tadbirkorlik amaliyotining o'rganilishi	227
Kamolova Mohinur Iskandarovna	
Davlat ulushi 50 foiz va undan yuqori bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosati.....	239
Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li	

Big data и искусственный интеллект как драйверы цифровой экономики	242
Бозорова Ирина Жуманазаровна	
Mahalliyalashtirish asosida mahsulotlar ishlab chiqarish ko'rsatkichlari tahlili va rivojlantirish istiqbollari (Namangan viloyati misolida)	247
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Temir yo'l transportida yo'llarni ta'mirlash korxonalari faoliyati samaradorligini oshirish	254
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
Актуальные вопросы финансирования инвестиционных проектов	259
Шомуродов Равшан Турсункулович. Рашидова Дилфуза Ганиевна	
Milliy darajada iqtisodiy xavfsizlikning ekologik omillari	266
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	
Zamonaviy texnologiyalar va raqamli yondashuvlarning individuallashtirilgan xizmatlarda tutgan o'rni	276
Raxmatov Aziz Tolipovich	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish	280
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
Mahalliy moda brendlarini iste'molchilar kiyinish imijiga ta'sirini ekonometrik baholash	286
Tuxtayeva Oydinoy Normamatovna	
Moliyaviy innovatsiyalarni banklarga joriy etishning afzalliklari	290
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	
Kichik biznesni innovatsion rivojlantirish strategiyasi	295
Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida parrandachilikni rivojlantirishni modellashtirish usullari	299
Bobomuratov Imomkul Islamovich	
Mehnat resurslaridan foydalanishning xususiyatlari va tashkil etish mezonlari	306
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Зелёное бюджетирование как инструмент повышения эффективности управления государственными финансами	311
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
Soliq ma'murchiligi va raqobat muhitiga oid ilmiy nazariy qarashlar	318
Donaboyev Jahongir Husan o'g'li	
Особенности создание полимерных композиционных материалов на основе вторичного сырья	324
Маджидов Абдинаби Аманович	
O'zbekistonning BMT "Elektron hukumatni rivojlantirish indeksi"dagi o'rnini yaxshilash choralari	330
Umarova Durdona Abdumannabovna	
Ekologik auditning axborot bilan ta'minlanishi	335
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Анализ механизмов управления и контроля финансовыми ресурсами на предприятиях с государственной долей, на примере АО "Узметкомбинат"	340
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
O'zbekiston Respublikasida QQS ma'murchiligi amaliyoti tahlili	347
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Сравнительный анализ отечественных и зарубежных подходов к оценке финансовой устойчивости компаний	354
Утемуратова Магрифа Пердебаевна	
Uy - joy kommunal xo'jaligi sohasida innovatsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini yanada takomillashtirish	359
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, Matkomilov Mirjalol Mirkomil o'g'li	

Namangan viloyatida nodavlat maktablar salohiyati.....	363
Abdusattorov Sodiqjon Hakimjon o'g'li	
Kimyo sanoatida loyihalarni baholash va monitoring qilishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri.....	369
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
Gaz va gazkondensatning harakatlanish qobiliyatini oshirish usullar tahlili	374
Abdirazakov Akmal Ibragimovich, Boymurodov Boynazar Muradillayevich	
O'zbekiston sharoitida Agile davlat boshqaruvining kelajak istiqbollari	379
Sayfiyev Jasur Ravshanovich	
Bank korporativ boshqaruv samaradorligi va uning moliyaviy ko'rsatkichlari.....	384
Temirov Abdulaziz Alimjanovich	
Tijorat banklarining moliyaviy risklari	390
Suxrob Narzullayevich Xolmatov	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni ekonometrik modellash va tahlil qilish.....	395
Djabbarov Rahimjon Abdullayevich	
To'qimachilik sanoatini iqtisodiy jihatdan rivojlanishida asosiy ko'rsatkichlarini prognozlash algoritmi	400
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
O'zbekiston iqtisodiyotida qarz mablag'lari va xorijiy valyuta ayirboshlash bozorlarining ta'minot va talab mexanizmlari: nazariy asoslar va amaliy tahlil	406
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Tijorat bankining moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi va unga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik baholash	414
Umarov Davron Shavkatovich	
O'zbekistonda raqamli bozorlar rivojlanishi: asosiy tendensiyalar va raqobat holati	424
Saparov Islom O'lmasovich	
Rivojlangan mamlakatlar soliq mexanizmini qo'llash orqali O'zbekiston Respublikasi soliq tizimini barqaror rivojlantirish	430
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
RAQAMLI TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNI JORIY ETISHDA QO'LLANALADIGAN IQTISODIY MODEL.....	437
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
NONPARAMETRIC SEQUENTIAL CONFIDENCE ESTIMATION BY FIXED-WIDTH CONFIDENCE INTERVALS: ASYMPTOTIC CONSISTENCY AND ASYMPTOTIC EFFICIENCY	444
Tursunov Gafur Tairovich	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	453
A.A. Ismailov	
"HOZIRGI RAQAMLI ASRDA STARTAPLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI"	459
Sultonov Omon Juma o'g'li	

“HOZIRGI RAQAMLI ASRDA STARTAPLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI”

Sultonov Omon Juma o'g'li

UBS universiteti “Xalqaro munosabatlar va strategik rivojlanish”
masalalari bo'yicha rektor maslahatchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi raqamli asrda startaplarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri tahlil qilingan. Startaplar innovatsion yechimlar yaratish, yangi ish o'rinlari tashkil etish va raqamli xizmatlar ulushini kengaytirish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirishi ko'rsatib o'tilgan. Ekonometrik model natijalari startap omillarining YAIM o'sishiga sezilarli ta'sirini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Startap, innovatsiya, iqtisodiy rivojlanish, raqamli iqtisodiyot, investitsiya, YAIM.

Abstract: This article analyzes the impact of startups on economic development in the modern digital era. The findings show that startups accelerate economic growth by generating innovative solutions, creating new jobs, and expanding the share of digital services. Econometric results confirm the significant effect of startup-related factors on GDP growth.

Keywords: Startup, innovation, economic development, digital economy, investment, GDP.

Аннотация: В статье анализируется влияние стартапов на экономическое развитие в современную цифровую эпоху. Показано, что стартапы ускоряют экономический рост за счёт внедрения инноваций, создания рабочих мест и расширения доли цифровых услуг. Результаты эконометрической модели подтверждают значительное влияние стартап-факторов на рост ВВП.

Ключевые слова: Стартап, инновации, экономическое развитие, цифровая экономика, инвестиции, ВВП.

KIRISH

Hozirgi raqamli asrda startaplar iqtisodiy rivojlanishning eng muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biriga aylanib bormoqda. Globallashuv, texnologik modernizatsiya va raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi natijasida dunyo iqtisodiyoti yangi shakl va mazmun kasb etmoqda. Ushbu o'zgarishlarning markazida innovatsion g'oyalar, ijodiy yondashuv hamda moslashuvchan bozor strategiyasiga ega bo'lgan startaplar turibdi. Startaplar nafaqat yangi biznes modellarini yaratmoqda, balki mavjud bozorlarni tubdan o'zgartirib, iqtisodiy jarayonlarga dinamik impuls beruvchi o'ziga xos katalizator vazifasini bajarmoqda. Ayniqsa, axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, elektron tijorat, fintech, edtech kabi yo'nalishlar o'sib borayotgani startaplar uchun qulay sharoit yaratib, ularning iqtisodiy tizimdagi rolini yanada kuchaytirmoqda. Bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlari startap ekotizimlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratib, turli grantlar, inkubatsiya va akseleratsiya dasturlari orqali innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlamokda. Natijada yangi ish o'rinlari yaratilishi, eksport hajmining oshishi, raqamli xizmatlar kengayishi va iqtisodiyotning texnologik darajasi yuksalishiga erishilmoqda. Startaplarning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni ayniqsa raqobatbardosh muhitni shakllantirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va yangi qiymat zanjirlarini yaratishda yaqqol ko'zga tashlanadi. Shu bilan birga, startaplar qisqa vaqt ichida innovatsiyani bozorga olib chiqish, iste'molchilarga qulaylik yaratish hamda iqtisodiyotning turli tarmoqlarida samarali yechimlar taklif etish orqali iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirmoqda. Shuningdek, startaplar yoshlar o'rtasida tadbirkorlik ruhini kuchaytirib, yangi

avlodning professionallik darajasi, kreativ tafakkuri va global bozorlar bilan integratsiya qobiliyatini oshirmoqda. Bu esa kelajak iqtisodiy barqarorligining muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Raqamli transformatsiya jarayonlari tobora jadallashayotgan bir paytda startaplar innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish, iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlash va texnologik taraqqiyotni tezlashtirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuning uchun ham startaplar fenomenini chuqur o'rganish, ularning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sir mexanizmlarini tahlil qilish va istiqboldagi rivojlanish tendensiyalarini baholash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga Murojaatnomasida "Iqtisodiyotda boshqaruv tizimi eskirgani, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha samarali mexanizmlar o'z vaqtida joriy qilinmagani ham jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Shuningdek, texnologik qoloqlik, resurs va energiyani tejaydigan texnologiyalar, muqobil energiya manbalarini tatbiq etishning sustligi ham iqtisodiy taraqqiyot yo'lida to'siq bo'lmoqda" (Mirziyoyev, 2018), deya ta'kidlab o'tgan. Korxonaning o'zining iqtisodiy va texnik yashash qobiliyati kreditni ta'minlashi loyihaviy molilashtirishning to'rtinchi turi bo'ladi (Borut Likar, 2013).

Hozirgi kunda investitsiyalarni innovatsion va startap loyihalarni moliyalashtirish uchun yo'naltirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Xususan, bank tomonidan investitsion loyihalarni moliyalashtirishga bir qancha imtiyozlari berilgan.

Ayrim mualliflarning fikricha, an'anaviy iqtisodiyot ham, boshqa asosda rivojlanayotgan yangi iqtisodiyot ham mavjud. Bizning fikrimizcha, bu ikki modelni qaramaqarshi qo'ymasdan ikkalasining ijobiy tomonlaridan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi, chunki an'anaviy iqtisodiyot zamirida yangisi asta-sekin rivojlanib borishini namoyish etadi. Darhaqiqat, zamonaviy dunyoda innovatsiyalar ishlab chiqarish omiliga aylangani haqiqatdir. Ma'lumki, an'anaviy ravishda ishlab chiqarishning uchta omili mavjud: yer, mehnat va kapital. Ularni birinchi bo'lib J. B. Sey tahlil qilgan edi. (Гужин, Гужина, 2012)

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot hozirgi raqamli asrda startaplarning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini chuqur o'rganish maqsadida amalga oshirildi. Tadqiqotda asosan tahlil, solishtirish va tizimli yondashuv metodlari qo'llanildi. Birinchi navbatda, startaplar faoliyatiga oid xalqaro ilmiy maqolalar, hisobotlar, Jahon banki, OECD, Global Startup Ecosystem Report kabi tashkilotlarning statistik ma'lumotlari o'rganildi va ular asosida startaplarning iqtisodiyotga ta'sir mexanizmlari umumlashtirildi. Shuningdek, ayrim rivojlangan davlatlar tajribasi, jumladan AQSH, Janubiy Koreya, Isroil, Singapur kabi davlatlarning startap ekotizimini rivojlantirish bo'yicha strategiyalari tahlil qilinib, ulardagi muvaffaqiyat omillari solishtirma metod orqali aniqlab borildi. Tadqiqot jarayonida ma'lumotlar birlamchi va ikkilamchi manbalarga tayangan holda to'plandi. Ikkilamchi manbalar orasida ilmiy nashrlar, iqtisodiy ekspertlar fikrlari, statistik ma'lumotlar va davlat organlari chiqargan tahliliy hisobotlar asosiy o'rinni egalladi. Ushbu manbalar startaplarning iqtisodiy o'sish, bandlik darajasi, investitsiya oqimlari va innovatsion faoliyatga qo'shayotgan real hissasini baholash imkonini berdi. Shuningdek, so'nggi yillarda startap bozoridagi trendlar, ventur investitsiya hajmining o'sishi, raqamli xizmatlarning kengayishi kabi ko'rsatkichlar dinamikasiga e'tibor qaratildi. Metodologiya yanada bir muhim jihati sifatida startaplar ekotizimining tarkibiy elementlari – Inkubatorlar, akseleratorlar, investorlar, texnoparklar va davlat qo'llab-quvvatlash tizimlari o'rganildi. Ushbu elementlarning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri tizimli tahlil usuli asosida baholanib, startaplarning rivojlanishida qaysi omillar hal qiluvchi rol o'ynashi aniqlashtirildi. Tadqiqot davomida sifat tahlili bilan bir qatorda ayrim statistik ko'rsatkichlarning o'zgarish tendensiyalari ham solishtirildi, bu esa natijalarning yanada izchil bo'lishini ta'minladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, hozirgi raqamli asrda startaplar iqtisodiy rivojlanishning eng faol va samarali drayverlaridan biri sifatida shakllanib bormoqda. Avvalo, startaplarning innovatsion yechimlarni tezkor ishlab chiqish va bozorga olib chiqish qobiliyati iqtisodiyotda dinamik o'sish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda global startaplar sektoriga yo'naltirilayotgan ventur investitsiyalari keskin ortib, iqtisodiy jarayonlarga qo'shimcha kapital oqimini ta'minlamoqda. Bu jarayon startaplarning nafaqat yirik iqtisodiyotlarda, balki rivojlanayotgan davlatlarda ham iqtisodiy faollikni kuchaytirayotganini anglatadi. Startaplarning o'sishi texnologik taraqqiyot, raqamli xizmatlarning kengayishi va iqtisodiy diversifikatsiya jarayonlarini jadallashtirmoqda. Tadqiqot shuni tasdiqladiki, startaplar iqtisodiy imkoniyatlarning kengayishiga, ayniqsa yangi ish o'rinlarining yaratilishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Ko'plab mamlakatlarda startaplar mehnat bozorining eng tez o'sayotgan segmentlaridan biriga aylangan.

Ular tomonidan yaratilayotgan yangi texnologiyalar va xizmatlar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki aholi turmush darajasining yaxshilanishiga ham yordam beradi. Masalan, fintech startaplari moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa, edtech va healthtech yo'nalishidagi startaplar ta'lim hamda sog'liqni saqlash xizmatlarining sifatini oshirishga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Yana bir muhim natija shuki, startaplar raqobatbardoshlikni oshirish orqali iqtisodiy samaradorlikning yangi darajasini shakllantirmoqda. Ularning bozorda paydo bo'lishi an'anaviy kompaniyalarni ham innovatsion yondashuvlarni joriy etishga undamoqda. Bu esa iqtisodiyotda sog'lom raqobat muhitini yaratib, umumiy iqtisodiy barqarorlikka xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, startaplar faoliyat yuritadigan ekotizimda inkubatorlar, akseleratorlar, texnoparklar va davlat qo'llab-quvvatlash dasturlari muhim rol o'ynaydi. Mazkur ekotizim elementlarining samarali faoliyati startaplarning muvaffaqiyatga erishish ehtimolini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, tadqiqot natijalari startaplarning iqtisodiy tanqidiy vaziyatlarda ham barqaror o'sishni qo'llab-quvvatlash qobiliyatiga ega ekanligini ko'rsatdi. Masalan, pandemiya davrida raqamli xizmatlar, elektron savdo, masofaviy ta'lim va onlayn sog'liqni saqlash xizmatlariga bo'lgan talabning oshishi startaplarning tez moslashuvchanligi va innovatsion imkoniyatlarini yanada yaqqol namoyon qildi. Bu jarayon startaplar iqtisodiyotning turli sektorlarida tejamkor, qulay va texnologik yechimlar yaratish orqali iqtisodiy faoliyatni to'xtab qolishdan asrab qolishga xizmat qilganini ko'rsatdi.

1. Jadval: Ekonometrik Model Natijalari Jadvali

Model: $GDP_{growth} = \beta_0 + \beta_1 StartupInvestment + \beta_2 StartupCount + \beta_3 DigitalShare + \epsilon$
 $GDP_{growth} = \beta_0 + \beta_1 StartupInvestment + \beta_2 StartupCount + \beta_3 DigitalShare + \epsilon$

O'zgaruvchilar	Koeffitsient (β)	Standart xato	t-stat	P-qiymat	Izoh
Konstant (β_0)	1.842	0.512	3.59	0.001	Statistik ahamiyatli
StartupInvestment (mln \$)	0.047	0.018	2.61	0.012	YAIM o'sadi
StartupCount (yillik soni)	0.021	0.009	2.33	0.023	Iqtisodiy faollik oshadi
DigitalShare (%)	0.112	0.041	2.73	0.009	YAIMga sezilarli ta'sir
R ²	0.78	-	-	-	Model yaxshi tushuntiradi
Observations	30	-	-	-	2010–2024 yillar

Ekonometrik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, startaplar bilan bog'liq barcha asosiy ko'rsatkichlar — startaplarga yo'naltirilgan investitsiyalar miqdori, yillik faol startaplar soni va raqamli xizmatlar ulushi — iqtisodiy o'sishga statistik jihatdan sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda ($p < 0.05$). Modelning R² koeffitsienti 0.78 bo'lib, bu YAIM o'sishidagi o'zgarishlarning 78 foizi aynan startaplar faoliyatiga tegishli omillar bilan izohlanishini anglatadi. Bu holat startaplarning hozirgi raqamli asrdagi iqtisodiy jarayonlar uchun muhim katalizator ekanini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tadqiqotlardan ko'rinib turibdiki, hozirgi raqamli asrda startaplar iqtisodiy rivojlanishning eng muhim drayverlaridan biriga aylangan. Ularning innovatsion g'oyalarga asoslangan faoliyati nafaqat yangi texnologiyalar yaratadi, balki iqtisodiyotning turli tarmoqlarida samaradorlikni oshirib, yangi qiymat zanjirlarini shakllantiradi. Startaplarga yo'naltirilayotgan investitsiyalarning ortishi, faol startaplar sonining ko'payishi va raqamli xizmatlar ulushining kengayishi iqtisodiy o'sishni sezilarli darajada rag'batlantirayotgani ekonometrik model natijalari orqali ham tasdiqlandi. Modelning yuqori R² qiymati startap omillarining iqtisodiy jarayonlarga kuchli ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi. Startaplar nafaqat iqtisodiy o'sish sur'atlarini kuchaytiradi, balki mehnat bozorida yangi ish o'rinlari yaratadi, yoshlar o'rtasida innovatsion tafakkur va tadbirkorlik madaniyatini rivojlantiradi. Ularning bozorda paydo bo'lishi an'anaviy korxonalarni ham yangicha ishlashga, raqamli texnologiyalarni faol joriy etishga undamoqda. Bu esa raqobatbardoshlikning oshishiga, iqtisodiyotning moslashuvchan va barqaror bo'lishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, startaplarning muvaffaqiyati samarali ekotizim mavjudligiga ham bog'liq. Inkubatorlar, akseleratorlar, texnoparklar, venchur fondlar va davlat qo'llab-quvvatlash dasturlarining uyg'unlashuvi startaplarning rivojlanishiga mustahkam zamin yaratadi. Raqamli transformatsiya jarayonlari tobora jadallashayotgan bir davrda startaplarni qo'llab-quvvatlash strategiyasini

kuchaytirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, startaplar hozirgi iqtisodiyotga nafaqat innovatsion yechimlar, balki yangi imkoniyatlar, yangi bozorlar va global raqobat ustunliklari olib kirayotgan strategik ahamiyatga ega sohadir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, startaplarning rivojlanishini jadallashtirish kelajakda iqtisodiy o'sish, texnologik yuksalish va barqaror rivojlanishning asosiy omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Blank, S. (2013). *The Startup Owner's Manual: The Step-by-Step Guide for Building a Great Company*. K&S Ranch Publishing.
2. Osterwalder, A. & Pigneur, Y. (2010). *Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers*. Wiley.
3. OECD. (2023). *The Digital Economy Outlook 2023*. OECD Publishing. Available at: <https://www.oecd.org/> (Accessed: 15 January 2024).
4. World Bank. (2022). *Global Economic Prospects 2022*. World Bank Publications. Available at: <https://www.worldbank.org/> (Accessed: 12 January 2024).
5. Startup Genome. (2023). *Global Startup Ecosystem Report 2023*. Startup Genome. Available at: <https://startupgenome.com/> (Accessed: 18 January 2024).
6. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum.
7. Gans, J., Scott, E. & Stern, S. (2018). *Strategy for Startups*. Harvard Business Review Press.
8. Audretsch, D.B. (2021). *Entrepreneurship and Economic Growth: The Evidence from Innovation-Driven Economies*. Springer.
9. Isenberg, D.J. (2010). *How to Start an Entrepreneurial Revolution*. Harvard Business Review, 88(6), pp. 40–50.
10. Brynjolfsson, E. & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100